

KARI ENQVIST
kosmologian professori,
Helsingin yliopisto

Kuinka kaunista onkaan laiskotella

Joutilaisuus on kuin luomuruoka. Kaikki sitä ylistävät, mutta juuri kenelläkään ei ole siihen aikaa tai varaa. Meille näet vakuutellaan, että ilman jatkuvaa kiirettä ja tehokkuuden eksponentiaalista sinkoutumista talouden stratosfääreihin koko tunnettu maailma on vaarassa. Laiskottelu ei enää ole sallittua missään. Eräs pieni mutta symptomaattinen osoitus tästä on, että työnseuranta on hiipimässä jopa yliopistoihin.

Insinöörit ovat tottuneet jakamaan maailman moduuleihin. Heidän työnsä on palikoista koostuva kaavio, jonne työsuoritukset merkitään tunneittain. Tämä on järkevää, sillä esimerkiksi alihankkijoiden täytyy tietää, ketä isäntää mistäkin työstä laskutetaan. Samaa sapluunaa ollaan nyt ajamassa akateemiseen maailmaan, minne se sopii erittäin huonosti.

Akateeminen työ ei nimittäin koostu moduuleista, ja siellä näennäinen joutilaisuus saattaa osoittautua kaikkein tärkeimmäksi. Sillä eivätkö suuret ideat synny juuri mielen perukoilla itävistä taimista, jotka satunnainen keskustelu tai tyhjänpäiväinen haaveilu avaavat kukkaan? Ei Einsteinkaan kirjoittanut aamupäivällä "E" ja täydentänyt iltapäivämoduulissa yhtäläisyysmerkin toiselle puolelle "mc²".

Mutta seurantalomakkeista ei löydy kohtaa "En tehnyt mitään". On kuin mietiskelyn ja unelmoinnin mahdollisuudet olisi pyyhitty pois uudesta uljaasta todellisuudestamme, ja saman pesuveiden mukana menee helposti myös luovuus.

Nyt mantra kuuluu, että vain kiireinen voi saavuttaa jotakin. Mutta mitä saavuttivat esimerkiksi islantilaispankkiirit? Hypomaniansa huipulla he uskoivat voivansa omistaa Euroopan, ja koko Islannin sillilaivasto valjastettiin rahtaamaan heille hiusgeeliä. Nyt ainoana muistona heistä ovat erään reykjavikilaisravintolan pisoaarien pohjille sijoitetut kasvokuvat.

Itse opin jo nuorena työtehojen seuraamisen merkityksen. Opiskeluaikoina olin kesätöissä kantamassa postia, ja eräänä päivänä kasvo-ton byrokratia muisti minua ohjeella, jonka mukaan viikon ajan minun olisi pitänyt kirjata ylös jakamieni korttien, kirjeiden, sanomalehtien ja aikakauslehtien määrät. Kun kysyin työnjohtajalta, mitä #§! tehdään, hän osoitti lajittelupöydän laatikkoa. Sen periltä löytyi nuhruinen, kellertävä lappu. "Kopioi siitä", työnjohtaja sanoi. Ja minä kopioin, maltillisesti lukuja kasvattaen.

Olen myöhemmin mietiskellyt komiteoita ja työryhmiä, joissa näitä ja vastaavia Suomen monituisissa postipisteissä hatusta nyhjäistyjä lukemia käsiteltiin. Voi sitä ristiintaulukoinnin ja prosenttilaskun määrää! Raportteja suollettiin toimistoissa niin että kirjoituskoneiden telat paukkuivat, ja hiilipaperiakini kului varmaan tonnikaupalla. Kuvitelmissani näin, miten kerätty "tieto" jatkuvasti tiivistyen kohosi hallinnon ilmavirtauksissa korkeammalle ja korkeammalle niin, että lopulta postin johtaja saattoi itsenäisyyspäivän vastaanotolla tyytyväisenä tokaista ministerille, että postitoimen viimeaikainen kehitys on lukujen valossa ollut varsin positiivista.

Mutta kuka tietää, kenties työelämän kirjaamisvimmakin on vain eräänlainen viimeinen kouristus. Kenties lakipiste on jo saavutettu ja luonnonvarojen ehtyminen ja ilmastomuutos ovat pakottamassa meidät takaisin hitauteen.

Kun lähitulevaisuudessa juhlliset zepeliinit korvaavat mylvivät suihkukoneet ja meriä kyntävät taas suuret purjelaivat, elämisen rytmi muuttuu kuin väkisin. Silloin koittaa aika, jolloin voimme espanjalaisen sananlaskun tavoin todeta, ja viimeinkin ilman syyllisyyttä: "Kuinka kaunista onkaan ensin laiskotella ja sitten vielä levätä päälle." ■